

Esipuhe

Päiväkodissa tyttö on kiinnostunut tutkimaan leikkiauton rakennetta ja pyytää aikuiselta ruuvimeisseliä. Poika puolestaan haluaa askarrella kauniita koruja itselleen illan kevätjuhlaa varten. Miten sinä aikuisena reagoit tilanteisiin? Hämmennytkö, ilostutko vai ohjaatko tytön ja pojan toisiin puuhiin?

Yhteiskunnassamme sukupuoli määrittää monia asioita tyttöjen ja poikien kasvatuksesta naisten ja miesten ammatteihin. Kuitenkaan sukupuoli ei saisi olla este tytön kiinnostukselle autoihin ja pojan halulle pitää yllään koruja. Sukupuoli korostuu erilaisissa arjen tilanteissa ja kasvatuksen käytännöissä. Ihanteellista tyttöyttä ja poikamaisuutta tuetaan kasvatuksen käytännöissä usein huomaamatta. Sukupuolittuneet käytännöt ovat juurtuneita perinteisiä ajatuksia, miten tytön tai pojan tulisi toimia.

Tämä kirja avaa kasvatuksen sukupuolittuneita käytäntöjä ja antaa välineitä pohtia tasa-arvoista sekä yhdenvertaista kasvatusta kotona, päiväkodeissa ja lasten kerho- ja harrastustoiminnassa. Näiden asioiden esiin tuominen ja arjen sukupuolittuneiden käytäntöjen pohtiminen avartavat luonnollisina pidettyjä sukupuolen mukaisesti jakautuneita toimintoja ja ajatustapoja. Kun tasa-arvokasvatus aloitetaan varhaiskasvatuksessa, kasvatijat mahdollistavat lapsille pääsyn erilaisiin toimintoihin ilman että sukupuoli määrittää heidän osaamistaan sekä mahdollisuuksiaan oppia asioita.

Kirjan ensimmäisessä luvussa avaan kasvatuksen sukupuolittuneita käytäntöjä sekä käyn läpi keskeisiä käsitteitä, jotka liittyvät kirjan teemaan. Toisessa luvussa Maarit Huuska ja Marita Karvinen kuvaavat esimerkkien ja sukupuoleen liittyvien myyttien kautta sukupuoleen liittyviä määrittämiä ja luokitteluja. Kirjan kolmannessa luvussa tarkas-

telen päivähoidon toimintaa ohjaavia suunnitelmia Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2005) ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita (2010) tasa-arvon ja sukupuolen näkökulmasta.

Kirjan toisen osan ensimmäisessä luvussa keskityn kuvaamaan arkisia toimintoja, kuten lasten leikkejä, pukeutumista, leluja, musiikkia ja satuja, ja tuon esiin niihin liittyviä sukupuolistereotypioita. Kasvattajat toimivat mallina lapsille. Tämä näkökulma valottuu luvussa *Hoivan ja vastuun jakautuminen päiväkodissa ja kotona*, jossa katse kiinnittyy muun muassa päivähoidon ja hoivan naisvaltaisuuteen ja siihen liittyviin keskusteluihin. Myös puheessa kasvattajat tuottavat sukupuoleen liittyviä luokitteluja. Kirjan toisen osan päättävässä luvussa Tiina Teräs pohtii kasvattajien puhetoimintaa ja kuvaa tutkimuksensa videoaineston kautta 3–5-vuotiaiden päiväkotiryhmän arkea kiinnittäen huomion sukupuolittuneisiin puhetapoihin.

Kirjan kolmannessa osassa kuvataan päiväkodeissa toteutettuja hankkeita ja kokeiluja, joiden ansiosta lukijalle avautuu ideoita toteuttaa tasa-arvokasvatusta. Sara Sundell ja Paula Forsblom-Sinisalo esittävät Folkhälsanin tasa-arvo päiväkodissa -hankkeesta osallistujan näkökulmia ja kokemuksia sukupuolittuneista käytännöistä päiväkodin arjessa. He kuvaavat, mitä hankkeessa tehtiin ja millaisia kokemuksia siitä syntyi. Milla Paumo puolestaan kirjoittaa Naisasialiitto Unionin pilot-tihankkeesta, joka toteutettiin kolmessa helsinkiläisessä päiväkodissa. Vastaavanlaista toimintaa olisi suotavaa kehittää edelleen suomalaisessa päivähoidossa ja muissakin varhaiskasvatuksen toimialoilla.

Osan päätteeksi Minna Rossi-Salow pohtii perheen ja kasvatuksen ammattilaisen yhteistyötä eli kasvatuskumppanuutta tasa-arvonäkökulmasta. Hän kirjoittaa tasavertaisuudesta kasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien kohtaamisissa. Hän kuvaa äitien vertaistukiryhmiä, joita hän on ollut varhaiskasvatuksen ammattilaisena ohjaamassa. Kirjoittaessaan äitien ryhmistä hän samalla pohtii hoivan sukupuolittuneita käytäntöjä.

Kirjan kahdessa viimeisessä luvussa pohdin, miten varhaiskasvatuksessa voisi toteuttaa sukupuolisensitiivistä pedagogiikkaa sekä miten tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen ajatus saavutettaisiin suunnittelussa.

Kirjassa kuvataan varhaiskasvatusta päivähoidon ja erityisesti päiväkodin toiminnan näkökulmista. Kuitenkin esitetyt asiat voi liittää mihin tahansa lasten toimintaan kerhotoiminnasta lasten liikunta-, musiikki- ja tanssiharrastuksiin. Kirja on kirjoitettu kaikille pienten lasten kanssa työskenteleville ja lasten vanhemmille sekä isovanhemmille. Useassa kirjan luvussa tulee erilaisia pohdinta- ja havaintotehtäviä, joiden avulla kasvattajat voivat pohtia tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja sukupuolittuneita käytäntöjä omassa ja yhteisöjen toiminnassa. Kirja herättäneen monenlaisia ajatuksia, tunteita, ihmettelyä ja oivalluksia, joiden avulla jokainen kasvattaja voi pohtia kasvatuksen sukupuolittuneita käytäntöjä.

Kirjan sisältö aiheuttanee monenlaisia tuntemuksia lukijassa sekä saattaa herättää hämmennystä ja ehkä vastustustakin esitettyjä asioita kohtaan. Hämmennystä ja vastakysymysten esittämistä tarvitaan, sillä ne ovat tie toisin tekemiseen ja oman toiminnan muuttamiseen. Toisin toimimisen ei kuitenkaan tarvitse olla itsetarkoitus, vaan kasvattajan tulisi olla herkkä huomioimaan lasten erilaisia kiinnostuksen kohteita esimerkiksi leikkivalinnoissa. Näin lapsi pääsee toteuttamaan itseään ja laajentamaan osaamistaan sekä tietämistään, kun aikuinen tukee lapsen kasvua parhaalla mahdollisella tavalla. Aikuisen tulee kohdella tyttöjä ja poikia yksilöinä, joilla kaikilla on erilaisia kiinnostuksen kohteita. Tällöin voidaan tukea lapsen kasvua ja opettaa lapsia kunnioittamaan erilaisia ihmisiä.

Siispä kasvattajana tiedosta, tunnista, kyseenalaista ja haasta sukupuolittuneet käytännöt kasvatuksessa ja vähennä yhteiskuntamme epätasa-arvoa.

Lämpimät kiitokset kirjaan kirjoittaneille yhteisistä pohdinnoista ja kommentteista teoksen työstämisen eri vaiheissa. Oli ilo tehdä kanssanne yhteistyötä. Mervi Kutuniva ja Minna Rossi-Salow, teille erityiskiitos täsmäkommenteista sisällöllisissä kysymyksissä kirjoittamisprosessin eri vaiheissa.

Elokuun 2012 kesäisenä päivänä keittiöpöydän äärellä

Outi Ylitapio-Mäntylä